

1/96 Alak Suresi

1- Tefsirler, “Rahman” sıfatının dünyada hem müminlere hem kâfirlere, “Rahim” sıfatının ise ahirette yalnız müminlere yönelik olduğunu söylemişlerdir. Ancak bu tanımlama Kur’an’a, sünnete ve dil bilgisi kurallarına dayanmamaktadır. 1/Fatiha 2, 27/Neml 30 vb. ayetlerde olduğu gibi peşpeşe gelen “Rahman” ve “Rahim” isimleri, vurgulu iki sıfattır. Biri yüce Allah’ın rahmet sıfatına sınırsız bir şekilde sahip olduğunu, diğeri de bu sıfatın O’ndan ayrılmazlığını belirtir (İbrahim Sarmış, “Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine”, *Eskiye*, sayı 26, Bahar 2013, s. 201-239, sayı 28, Bahar 2014, s. 177-222). Ya da “Rahman” zatî sıfatını, “Rahim” ise yaratılmışlara rahmetle muamelesini ifade etmiş olabilir. Bu iki sıfatın Allah’ın isim ve zatına izafe edilmesi, din dilinin şirk kalıntılarından arındırılmasına yöneliktir (87/A’lâ 1; 12/Yusuf 40).

2- Besmele’ye temel teşkil eden bu ilk ayet olmalıdır. Çünkü bu ayet, vahyin de risaletin de başlangıcıdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber’in okuyacağı her ayet, Allah adına okunacaktır. Çünkü Kur’an, onun değil, Allah’ın sözüdür. Bundan dolayı biz, “Rabbinin adına” diye çevirmeyi uygun gördük. Cahiliye döneminde kurban ve benzeri hayvanların putlar adına kesildiğini ve Kur’an’ın, kurbanı Allah adına kesmek gerektiğini vurgulaması düşünülürse müminlerin yaptıkları her helâl işe besmeleyle başlamasının anlamı çözülebilir. Ancak Kur’an okumaya ve diğer bütün işlere başlarken okunan besmelenin “Allah’ın adıyla başlarım.” şeklinde anlaşılması da oldukça anlamlıdır.

3- “Alâk” kelimesi, “alaka” kelimesinin çoğuludur; yapışmak, tutunmak; kan, çamur gibi yapışkan madde; bir yere tutunan sülük ve benzeri asalaklar anlamlarına gelmektedir. Bunların yanısıra sevgi, düşmanlık, ilgi, alâka, ilişki, takıntı, bağımlılık gibi soyut anlamları da içermektedir (Zebidî, *Tâcu’l-Arus*). Böylesine geniş bir anlam yelpazesine paralel olarak, “tutunmaya elverişli nesne ve olguların birleşiminden yarattı” şeklinde çevrilebilir. Hamdi Yazır’ın “ilişkilerden yarattı” şeklindeki yorumu da bunu destekler mahiyettedir (*Hak Dini*). Bilimsel veriler de döllenenek rahme tutunmuş bir cenine (zigot) işaret etmektedir. Yaygın olarak yumurta (oosit) adı verilen kadının üreme hücresi ile “sperm” (spermatozoon) olarak bilinen erkeğin üreme hücresi, ovülasyon adı verilen süreç içinde yumurtalık (fallop) tüplerinden birinin içerisinde birleşirler. Bunun sonucunda oluşan tek hücreli embriyoya zigot adı verilir; bu ise “birleşik ya da birbirine bağlı” anlamına gelmektedir. Zigota ait 46 kromozom benzeri olmayan bir durumu, yeni bir bireyin komple genetik kopyasının ilk baskısını temsil eder. Bu plan DNA adı verilen birbirine sıkıca kenetli moleküllerde yerleşik durumdadır. Bunların içerdiği talimatlar tüm vücudun gelişimine yöneliktir (www.ehd.org). Dolayısıyla “alak” kelimesinin geçtiği bu ayet, insanın yaratılışındaki çok boyutlu ilişkiler ağını ve biyolojik oluşum sürecini açıklayarak insanın çok yönlü bağımlılığına işaret etmektedir.

4- İnsanın muhtaç ve bağımlı yaratılmasına karşın Allah’ın zengin ve cömert oluşu ifade edilmektedir. Devamındaki ayetlerde ise insanın bilme ve öğrenme kabiliyetinin Allah’ın yaratma lütfü sonucu olduğuna dikkat çekilmekte, böylece insanın yaratılmasının, sadece somut varlığı ile ilgili olmadığına, soyut/zihinsel yanının da sürekli yaratılmakta olduğuna, bundan dolayı da dinin Allah tarafından belirlenen gerçekliğine işaret

edilmektedir. Buna karşın insanın kendini yeterli ve bağımsız (müstağnî) görerek azması bir sapkınlıktır.

5- Müşrikler, namaz kılıyorlardı, fakat anlamını kaybetmiş namazlarını (107/Maun 5) korumak için Müslümanların Kâbe’de doğrudan Allah’a ibadet etmelerine engel oluyor ve onları kendileri gibi putların karşısında ibadet etmeye zorluyorlardı (72/Cin 18, 19; Buharî, Tefsir 96/356). Namazına engel olunan kul, Hz. Muhammed mi, yoksa köle statüsünde bulunan ve müşrik zorbalara bağımlı olan Müslümanlar mı olduğu ihtilafli bir konudur (Razî, *Mefatihü'l-Gayb*; Âlûsî, *Ruhu'l-Maanî*). Devamındaki ayetlerde emir ve itaatle ilgili uyarılara bakılarak ayetin ifadesi genel olarak değerlendirilebilir. Bu durum, namazın Hz. Peygamber tarafından icat edilmediğini, cahiliye çağında şirke bulandırılmış ve anlamını kaybetmiş namazı ıslah ederek sahabeye öğrettiğini gösterir (107/Maun 4-7; Erul, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, s. 241).

6- Atın yelesinin alnına dökülen ön kısmından veya insanın perçeminden yakalanıp çekilmesi, sürüklenip götürülmesi anlamında deyimsel bir ifadedir. “Nâsiye”, kafa ve alnı ifade için kullanıldığı için günahkâr aln ve perçemden yakalama anlamları aynı cümle içerisinde yer almaktadır (Sealibî, *el-Cevahir*).

7- Müşriklere uymama ikazıyla Allah’a secde ederek yakınlaşma emri arasında sıkı bir ilişki vardır. Çünkü müşrikler, Allah’a yaklaştırsın diye putların karşısında namaz kılıyorlardı (10/Yunus 18; 39/Zümer 3). Oysa bu, yaklaşma değil, uzaklaşmıydı. Bu ayet ise aracı kullanmaksızın Allah’a secde etmenin Allah’a yakın olmak anlamına geldiğini ifade etmektedir. Kulun Allah’a en yakın olduğu anın secde anı olduğunu söyleyen hadis bu bakımdan anlamlıdır.